

บทคัดย่อ

เรื่อง	การศึกษาปัจจัยและแนวทางการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นที่อยู่ในวัยเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
พื้นที่การศึกษา	อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง
ผู้วิจัย	นายประสิทธิ์ อัมปัญญาและคณะ

บทคัดย่อ

จากสถานการณ์ของการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นในพื้นที่อำเภอเมืองปานตามสถิติของการเข้ารับการฝากครรภ์ที่อายุของผู้เข้ารับฝากครรภ์นั้นต่ำลงเรื่อยๆ เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ชุมชนต้องลุกขึ้นมาเพื่อทบทวนสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้นที่ส่งผลให้เกิดปัญหาตามมาอย่างต่อเนื่องทั้งทางด้านสาธารณสุขที่ต้องสูญเสียงบประมาณในการดูแลคุณภาพชีวิตแม่และเด็กหลังคลอด โอกาสทางการศึกษาของเยาวชนที่ต้องจบลง ทั้งที่ตัวเองก็ไม่มีทักษะความรู้ความสามารถเพียงพอในการประกอบอาชีพ ชุมชนเองก็ละเลยปัญหาและมองข้ามเนื่องจากเป็นเรื่องส่วนตัว หากเกิดขึ้นกับตัวเองก็ไม่หาทางแก้ไข รวมถึงปัญหาการละทิ้งถิ่นหลังคลอดบุตรให้เป็นภาระกับครอบครัว เกิดเป็นปัญหาด้านสภาพจิตใจของครอบครัวและเด็กที่เกิดมา ทำให้คณะผู้วิจัยมองปัญหาที่เกิดขึ้นมีความเชื่อมโยงกันอย่างต่อเนื่อง จะมองการแก้ไขปัญหาเพียงประเด็นใดประเด็นหนึ่ง หรือคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งไม่สามารถตอบคำถามของปัญหาอื่นๆ ปัญหาได้ ดังนั้นรูปแบบที่จะศึกษาถึงปัจจัยและแนวทางการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นที่อยู่ในวัยเรียนโดยใช้กลไกการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนอำเภอเมืองปาน จึงต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหา เช่น สถานศึกษา สถานบริการด้านสาธารณสุขและโรงพยาบาล กลุ่มต่างๆ ของชุมชน และครอบครัวที่เป็นหน่วยที่เล็กที่สุด เพื่อเชื่อมโยงปัญหาที่เกิดขึ้นและตั้งรับสถานการณ์ความรุนแรงของปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตของพื้นที่อำเภอเมืองปาน

จากโจทย์ที่ตั้งร่วมกันว่า จะสร้างกลไกการดูแลและป้องกันปัญหาการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นที่อยู่ในวัยเรียนแบบองค์รวมโดยชุมชนมีส่วนร่วมได้อย่างไร? จึงเป็นตัวกำหนดให้ทีมวิจัยต้องศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องและแนวทางการแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในกลุ่มวัยรุ่นที่ เพื่อจะนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์กำหนดเป็นแนวทางการป้องกันการตั้งครรภ์ในกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในวัยเรียนร่วมกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสร้างเป็นกลไกการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์และครอบครัวโดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่ทั้ง 5 ตำบล (ต.บ้านขอ ต.เมือง

ปาน ด.แจ้ซอน ด.ทุ่งกว่าว ด.หัวเมือง) โดยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สถานศึกษา(ครู/นักเรียน) สถานบริการสาธารณสุข (โรงพยาบาลและสถานเอนามัย) ครอบครัว (กลุ่มผู้ประสบปัญหา และชนเผ่า) ชุมชน (หน่วยงานรัฐ ผู้นำชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน) เป็นผู้ให้ข้อมูล

ผลที่ได้จากการวิจัยที่ทางทีมวิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสำรวจข้อมูลและแบ่งขอบเขตเป้าหมายของการทำงานไว้ที่เรื่องของ 1) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องและแนวทางแก้ไขปัญหา 2) การนำข้อมูลที่ได้มากำหนดเป็นแนวทางในการป้องกัน และ 3) สร้างกลไกการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของคนในชุมชน โดยกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากเป้าหมายของการทำงานพบว่า

1) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นในวัยเรียน จะเห็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ทั้งที่เป็น ปัจจัยที่เอื้อต่อการมีเพศสัมพันธ์ เช่น สถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน การปล่อยปะละเลย เอาใจใส่ การปลุกฝัง และการสั่งสอน รวมไปถึงการมีพฤติกรรม การจากสื่อ อยากรู้อยากลอง การขาดความรู้ด้านการป้องกัน การปฏิเสธ ปัจจัยที่สนับสนุนต่อการมีเพศสัมพันธ์คืออิทธิพลของเพื่อนพบว่า เพื่อนชักชวนให้มีเพศสัมพันธ์ และทำตามเพื่อน อิทธิพลของครอบครัวที่ให้อิสระในการมีรักโดยถือว่าเป็นเรื่องปกติของวัยรุ่น และเคยเห็นสมาชิกในครอบครัวมีเพศสัมพันธ์ เหล่านี้คือสิ่งที่ทีมวิจัยได้เรียนรู้ถึงปัจจัยที่เกิดขึ้น

ปัจจัยด้านความรู้เรื่องการตั้งครรภ์ หรือเพศศึกษาได้มีการเรียนการสอนแต่ไม่ครอบคลุมในสิ่งที่เด็กต้องการรู้ ทำให้ขาดความรู้-ความเข้าใจเรื่องเพศศึกษาและการป้องกันการตั้งท้อง วิธีการคุมกำเนิด(ยาคุม/ถุงยางอนามัย)ที่ถูกวิธี หรือการสร้างค่านิยมเรื่องเพศให้แก่เด็ก เรื่องการป้องกันโรคติดต่อและการมีเพศสัมพันธ์ , เรื่องเพศจากโรงเรียน

นอกจากนี้ยังวิเคราะห์เปรียบเทียบพฤติกรรมของเด็กวัยรุ่นพื้นราบ กับชนเผ่า 3 ชนเผ่า คือ เผ่าม้ง เผ่าปะกาเกญอ และเผ่ามูเซอ ซึ่งพบว่าปัญหาการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นในวัยเรียนไม่มี แต่มีการตั้งครรรภ์อายุน้อยที่เกิดจาก การแต่งงานเพื่อขยายครอบครัวหรือต้องการแรงงานเพื่อช่วยครอบครัว ชนเผ่ามีการเลี้ยงดูลูกแตกต่างกับชนพื้นราบ ในด้านการสั่งสอนจะยึดหลักของศาสนาคริสต์ ซึ่งศาสนาคริสต์ มีพิธีการรับคำสั่งสอนทุกวันเสาร์ หรืออาทิตย์ ทำให้คนในชุมชนได้รับคำสั่งสอนในการด้านการปฏิบัติตัวที่ถูกต้อง เหมือนมีภูมิคุ้มกันป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร

ด้านความเชื่อของชนเผ่าการทำผิดถ้ามีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรจะเป็นการทำให้ผีผีจะเป็นการสร้างความเดือดร้อนให้กับผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านไม่สบายใจ ป่วย ในอดีตชนพื้นราบเคยนับถือการทำผิดต่อผีบ้านผีเรือน ใครทำผิดต้องมีการขอขมา หรือมีการเสียผี แม้แต่การถูกเนื้อต้องตัวระหว่างชายหญิงที่ต่างผีกัน ส่วนเผ่าม้งถ้าหากลูกสาวไปกับผู้ชาย ออกจากบ้านไปจะทำให้ผีผีจะกลับมาอยู่กับครอบครัวของตนเองไม่ได้ จะต้องแต่งงานและแยกครอบครัว จะไม่ให้อยู่บ้านหลังเดียวกับพ่อแม่ แต่อยู่บริเวณเดียวกันได้ บ้านแม่หมิ่นไ จะมีการของชุมชนห้ามไม่ให้มีเพศสัมพันธ์ก่อนที่จะการแต่งงาน ชนเผ่ามูเซอได้มีการปฏิบัติความหลักศาสนาคือการที่ผู้หญิงและผู้ชายที่เป็นคนรักกันได้ปฏิบัติตัวได้ถูกต้องคือการไม่ถูกเนื้อต้องตัวกันก่อน

แต่งงาน การส่งเสริมการศึกษาต่อของลูกที่จะเรียนในต่างอำเภอหรือจังหวัดของชาวเขาเผ่าม้ง ได้มีการหาสถานที่ศึกษาที่ไว้ใจได้ เป็นโรงเรียนกินนอน การเดินทางส่วนใหญ่พ่อแม่หรือผู้ปกครองต้องไปรับส่ง โดยถือว่าการศึกษาต่อของลูกหลานจะต้องมีการวางแผนระยะยาว และวางแผนร่วมกัน แตกต่างกับคนพื้นราบที่การเรียนขึ้นอยู่กับลูก พ่อแม่ไม่รู้เท่าทันนักเรียนทำให้มีหน้าที่เพียงส่งเงินลูก ขาดการติดตาม วางแผนร่วมกัน

2) การนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์กำหนดเป็นแนวทางการป้องกันการตั้งครรภ์ในกลุ่มวัยรุ่น การที่จะทำให้ชุมชน และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมรู้ถึงปัญหาและผลกระทบและสามารถหาแนวทางแก้ไขร่วมกันกับทุกภาคส่วนนั้น ควรนำเสนอข้อมูลปัญหาทางสถิติ ระหว่างอดีตและปัจจุบันและคาดการณ์ในอนาคตให้ชุมชนแต่ละชุมชนเห็น เพื่อให้รู้ว่าเป็นปัญหาแก่ชุมชนของตนในระยะยาวหากไม่ตระหนักและเข้ามาร่วมรับผิดชอบและหาทางแก้ไข ซึ่งอาจใช้ช่องทางในกระบวนการจัดทำแผนชุมชนที่ทุกชุมชนจะมีเวทีนี้ในการระดมปัญหาความต้องการของชุมชนให้ทุกคนที่ส่วนร่วมคิด วิเคราะห์ และหาทางแก้ไข ปัญหาดังกล่าวเกี่ยวข้องกับหน่วยงานใด กลุ่มคนใด ก็ใช้เป็นช่องทางเชื่อมประสานการแก้ไขช่วยเหลือขอรับสนับสนุน

นอกจากข้อมูลสถิติของปัญหาเด็กท้องก่อนวัยอันควรจะบรรจุไว้ในแผนชุมชนและหากในระดับอำเภอหรือระดับจังหวัดไม่มีข้อมูลปัญหาดังกล่าวไปกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาของภาพรวมอำเภอ หรือภาพรวมจังหวัดแล้ว ปัญหาก็มองอาจได้รับการแก้ไข ย่อมเป็นผลกระทบต่อภาพรวมของสังคมต่อไป เพราะหากผู้มีอำนาจและมีส่วนรับผิดชอบที่สูงขึ้น ไม่อาจหยิบปัญหาดังกล่าวมากำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาในภาพรวมสังคมที่ใหญ่ขึ้น ปัญหาดังกล่าวก็จะยิ่งหมักหมมและทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น นักวิจัยมีความคาดหวังที่จะทำให้เกิดการป้องกันปัญหาจากการตั้งครรภ์ดังนี้ 1.ใช้แนวทางการป้องกันปัญหาผลักดันเป็นนโยบายของอำเภอเมื่อปทานการแก้ไขปัญหาของเยาวชน เป็นข้อมูลนำเข้าที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหามิฉะนั้นร่วมกันเช่น ปัญหายาเสพติด การทะเลาะวิวาท การไม่ประสบผลสำเร็จของการศึกษาของเยาวชน เป็นต้น 2.เกิดความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของคนในอำเภอเมืองปทานที่จะร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหาของเยาวชนประกอบด้วยเยาวชน ครอบครัว ผู้นำชุมชน หน่วยงานของภาครัฐและเอกชนในพื้นที่อำเภอเมืองปทาน 3.การจัดกิจกรรมของเยาวชนได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ และเอกชน ในด้านการป้องกันปัญหาของเยาวชน 4.มีแผนการป้องกันปัญหาการตั้งครรภ์บรรจุในแผนของชุมชน และได้รับการสนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง

3) สร้างกลไกการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์โดยชุมชนมีส่วนร่วม กลไกที่ร่วมกันดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ที่เกิดจากการกลุ่มนักวิจัยและกลุ่มเป้าหมายได้ นำแนวทางที่ได้จากเวทีการวิจัยนำไปใช้ดังนี้ คือ 1.การสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองปทาน ให้งบประมาณในการจัดเวทีเสวนาระหว่างผู้ปกครองกับนักเรียนในประเด็นเรื่องเพศศึกษา เพื่อสร้างความเข้าใจทั้งผู้ปกครอง ครูและนักเรียน 2.โรงเรียนที่เข้าร่วมวิจัยได้พัฒนาบรรจุวิชาและเนื้อหาการสอนเรื่องเพศศึกษาในหลักสูตร จากแรกๆที่เป็นความคิดเห็น

ของแต่ละฝ่ายยังขัดแย้ง โดยจัดให้มีการเรียนการสอนทุกระดับชั้นตั้งแต่ ม.1 – ม.6 3.โรงเรียนได้นำข้อมูลที่ได้ประสานงานการแก้ไขปัญหา กับหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดกิจกรรมและได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน เช่น จากองค์การแพथ(Path) สนับสนุนในการจัดกิจกรรมรณรงค์การใช้ถุงยางอนามัยในวัยรุ่นในวันวาเลนไทน์ เพื่อส่งเสริมให้เด็กวัยรุ่นมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เหมาะสม 4.ด้านผู้บริการทางสุขภาพ บริการอนามัยแม่และเด็ก มีความสนใจข้อมูลสาเหตุปัญหาที่เกิดจากการฝากครรภ์ของเด็กวัยรุ่นเรียนมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาพร้อมกับภาคีเครือข่าย 5.ชุมชน และหน่วยงาน ได้ให้ความสนใจกับปัญหามากขึ้น โดยได้จัดเป็นโอกาสในการพัฒนาของแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล โรงพยาบาล ศูนย์ป้องกันและแก้ปัญหาเอดส์ระดับอำเภอเมืองปาน